

УДК 338.27

Никончук Н. В., здобувач Бердянського університету менеджменту і бізнесу

ОЦІНКА РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Розглянуто класифікацію функцій вищої освіти, поняття «конкурентоспроможність системи вищої освіти», а також показники конкурентоспроможності національної системи вищої освіти. Запропоновано використання інтегрального показника рівня конкурентоспроможності систем вищої освіти.

***Ключові слова:** функції вищої освіти, конкурентоспроможність системи вищої освіти, інтегральний показник рівня конкурентоспроможності систем вищої освіти.*

Літ. 10. Рис. 4.

Никончук Н. В., соискатель Бердянского университета менеджмента и бизнеса

Оценка уровня конкурентоспособности системы высшего образования в Украине

Рассмотрены классификация функций высшего образования, понятие «конкурентоспособность системы высшего образования», а также показатели конкурентоспособности национальной системы высшего образования. Предложено использование интегрального показателя уровня конкурентоспособности системы высшего образования.

***Ключевые слова:** функции высшего образования, конкурентоспособность системы высшего образования, интегральный показатель уровня конкурентоспособности системы высшего образования.*

Nikonchuk N. V., competitor, Berdyansk University of management and business

Assessment of Level of Competitiveness of System of the Higher Education in Ukraine

The article reviewed the classification of functions of higher education, the concept of "competitiveness of higher education" as well as indicators of competitiveness of the national higher education system. The use of the integral index of competitiveness of higher education.

***Keywords:** functions of higher education, the competitiveness of higher education, the integral indicator of the competitiveness of higher education.*

Постановка проблеми. Забезпечення якісного розвитку вищої освіти є одним з пріоритетів багатьох держав світу. Система вищої освіти має безпосередній вплив на стан соціально-економічної безпеки держави. Але при цьому освіта має бути не просто якісною, але й конкурентоспроможною, оскільки в умовах глобалізації ця характеристика відображає здатність вітчизняної системи вищої освіти забезпечити соціально-економічну безпеку. Поняття «конкурентоспроможність системи вищої освіти» є достатньо складним за своєю сутністю та змістом, яке сьогодні досконало не вивчено. Здебільшого науковці розглядають його на рівні окремого навчального закладу, оскільки конкурентоспроможність окремих елементів визначає конкурентоспроможність усієї системи в цілому. Низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних ВНЗ зумовлений низкою різноманітних факторів, але отримання об'єктивної оцінки стосовно конкурентоспроможності системи вищої освіти є вкрай необхідним для розробки й реалізації відповідних заходів щодо його підвищення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку багатьох дослідників [1–9], вітчизняна система вищої освіти потребує радикальної трансформації й модернізації. Українські фахівці визначають, що рівень конкурентоспроможності вищої освіти є недостатнім для розбудови сучасної потужної соціально орієнтованої держави, але, при цьому, кожен з них вкладає свій зміст в поняття «конкурентоспроможність системи вищої освіти» та, відповідно, оцінює систему вищої освіти за власними критеріями. У багатьох працях дослідників конкурентоспроможність вищої освіти базується на забезпеченні конкурентоспроможності вищого навчального закладу, розглядається в контексті конкурентоспроможності молодих спеціаліс-

тів, що її отримали. У своїх намаганнях визначити конкурентоспроможність вищої освіти на макрорівні дослідники стикаються з певними труднощами.

Мета дослідження. Основною метою є визначення поняття «конкурентоспроможність системи вищої освіти» та обґрунтування методичного підходу щодо її оцінювання.

Виклад основного матеріалу. Ще 2004 року О. Грішнова зазначила, що освіта виступає як один з найважливіших факторів формування нового якісного рівня суспільства й економіки. Саме тому надання пріоритетного значення розвитку національної освіти, нарощення інвестицій у своїх громадян сприяє виходу країни в короткий термін на передові позиції у світовій економіці [1]. Сьогодні освіта виконує низку функцій, завдяки яким забезпечується не тільки підготовка людини в певному напрямі, а й її професійна реалізація. Глибоке дослідження сутності функцій освіти в сучасних умовах здійснив О. Куклін [6]. Отже, основними соціальними функціями освіти є виховна, пізнавальна, інформаційна, соціальна, професійно-формуюча, економічна, політична, культуротворча, соціалізуюча, інтегруюча та ін [6, с. 57]. На мій погляд, для з'ясування тих змін, що відбуваються у сфері освіти, необхідно зазначені функції класифікувати, по-перше, за ознакою «традиційності», по-друге, з щодо впливу на соціально-економічну систему, по-третє, виокремлювати функції саме вищої освіти. Таким чином, функції вищої освіти доцільно представити наступним чином (рис. 1).

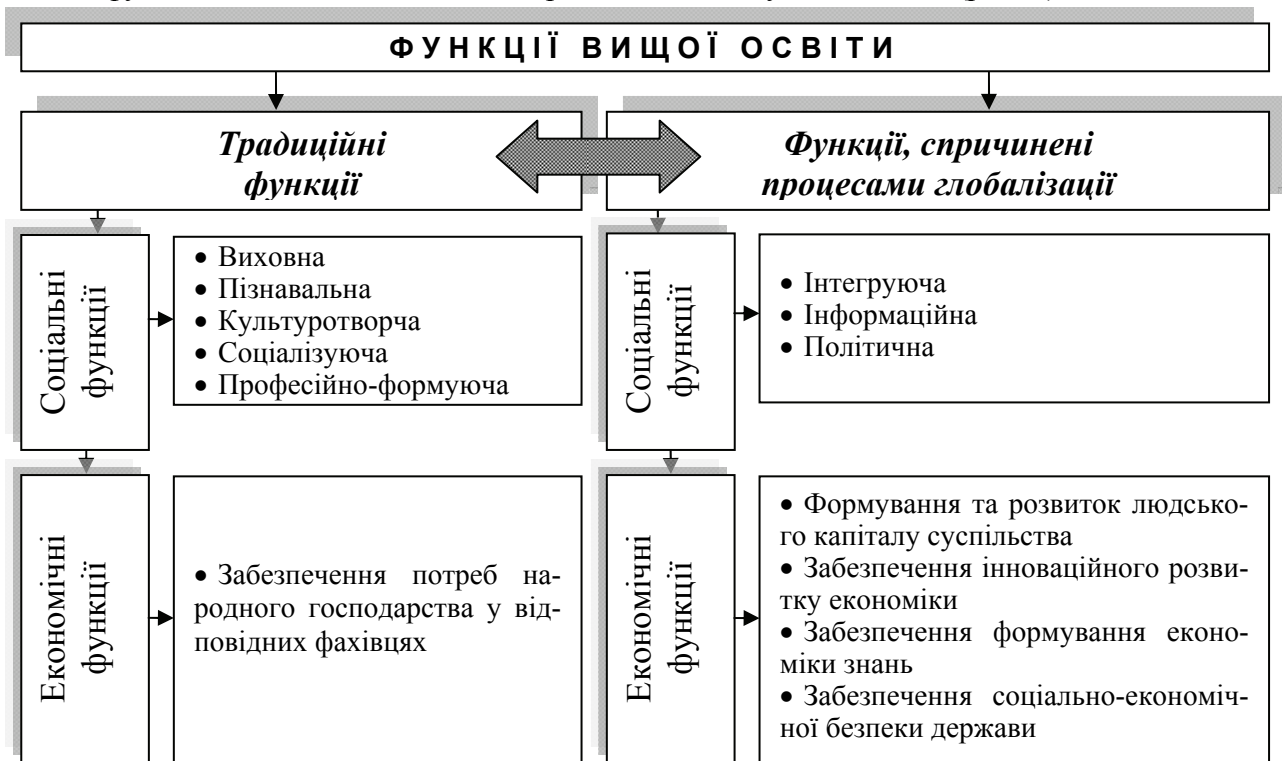

Рис. 1. Класифікація функцій вищої освіти (узагальнено за [6] та доповнено автором).

Як видно з рис. 1, освіта виступає в якості суспільної основи, що формує й розвиває людський капітал країни, забезпечуючи тим самим інноваційний розвиток економічної системи і перехід до економіки знань та, відповідно, власну соціально-економічну безпеку.

Поняття «конкурентоспроможність системи вищої освіти» є нерозривно пов'язаним з набором функцій, які вона реалізує, зокрема економічних. Сьогодні дослідники намагаються вирішити питання: за якими параметрами чи характеристиками порівнювати об'єкти між собою для того, щоб визначитись, який з об'єктів є більш або менш конкурентоспроможним. Низка таких характеристик може бути досить величезною, в залежності від цілей, що ставлять перед собою дослідники. Якщо говорити про окремі елементи системи вищої освіти, то порівнювальні параметри можуть містити кадрову складову, матеріально-технічну базу ВНЗ, його фінансові можливості, рівень міжнародного співробітництва і т. ін. Але всі ці параметри відображають тільки зовнішній бік явища. Для того, щоб оцінити конкурентоспроможність системи вищої освіти в цілому, використання подібних показників є недоречним, оскільки не враховуються саме результати функціонування системи вищої освіти. Тому вважаю, що оці-

нювання конкурентоспроможності системи вищої освіти має здійснюватись за «результативною ознакою», тобто треба вимірювати конкретні результати функціонування системи. Ці результати проявляються в тому, наскільки ефективно система реалізує свої функції. Оскільки сьогодні відбувається трансформація функцій вищої освіти, що обумовлена глобалізаційними процесами, конкурентоспроможність системи вищої освіти буде визначатись результативністю виконання цих функцій у нових умовах. Таким чином, з економічного погляду конкурентоспроможність системи вищої освіти слід розглядати як здатність даної системи результативно та оперативно реалізовувати належні економічні функції і, за рахунок цього, витримувати конкурентну боротьбу на ринку освітніх послуг.

Уживання поняття «конкурентоспроможність системи вищої освіти» у такому розумінні дає підстави стверджувати наступне. По-перше, конкурентоспроможна система вищої освіти є гнучкою, тобто швидко адаптується до внутрішніх і зовнішніх умов функціонування, що постійно змінюються, оперативно реагує на нові виклики, що породжуються різноманітними чинниками.

По-друге, конкурентоспроможність системи вищої освіти має визначатись тим, наскільки вона забезпечує соціально-економічну безпеку держави за рахунок формування та розвитку людського капіталу суспільства, що призводить до інноваційного розвитку економіки та формування економіки знань.

По-третє, результативна реалізація економічних функцій вищої освіти дозволяє їй успішно конкурувати на світовому ринку освітніх послуг. Як докази цього твердження виступають передові економіки світу, які досягли високого рівня соціально-економічної безпеки за рахунок розвитку системи вищої професійної освіти, на базі якої розвиваються наука й технології, впроваджуються результати наукових досліджень у практику бізнесу. Отже, отримання вищої освіти в таких країнах є привабливим з погляду всіх суб'єктів ринку освітніх послуг – студентів, роботодавців, інвесторів. Таким чином, реалізуючи належним чином економічні функції, система вищої освіти отримує можливість перемагати в досить жорсткій конкурентній боротьбі на світовому ринку освіти.

По-четверте, сьогодні західні ВНЗ успішно «захоплюють» нові освітні ринки, поглинаючи більш слабкі національні освітні системи, не спроможні ефективно реалізовувати економічні функції, які потребує сучасний розвиток господарства. В умовах сучасної України система вищої освіти є досить централізованою, тобто її функціонування регламентується виключно органами державного управління, а автономність ВНЗ обмежена. У зв'язку з цим усю відповідальність за конкурентоспроможність системи вищої освіти та, відповідно, забезпечення соціально-економічної безпеки країни несуть органи державного управління.

Отримання об'єктивної оцінки конкурентоспроможності системи вищої освіти дасть змогу державним органам управління розробити й упровадити відповідні сучасним умовам заходи, що дозволить підвищити не тільки її конкурентоспроможність, а й забезпечити соціально-економічну безпеку держави тощо. У зв'язку з цим постає питання щодо визначення індикаторів конкурентоспроможності вищої освіти з погляду забезпечення соціально-економічної безпеки держави та процедури оцінювання. У дисертаційному дослідженні О. Красовської запропоновано досить цікавий підхід до оцінки конкурентоспроможності національних систем вищої освіти. В якості основних показників рекомендовано аналізувати кількісні і якісні характеристики ринку [5]: кількість ВНЗ у країні на 100000 осіб населення; чисельність зайнятого населення з вищою освітою в країні; зростання рівня оплати праці людей із вищою освітою; частка витрат на освіту від національного ВВП; частка іноземних студентів у загальній чисельності студентів; співвідношення експорту послуг вищої освіти з імпортом даних послуг; сукупний результат ВНЗ країни за академічним рейтингом світових університетів (Шанхайським рейтингом); Індекс розвитку людського потенціалу країни.

Не заперечуючи значущості відібраних у ході дослідження показників, слід додати, що цей перелік був запропонований у межах маркетингового підходу до оцінки міжнародної конкурентоспроможності національних систем вищої освіти. З точки зору наданого вище визначення конкурентоспроможності системи вищої освіти, вважаю, що перелік індикаторів, за якими слід її аналізувати, має включати характеристики людського капіталу країни, ступеня розвиненості інноваційної економіки та економіки знань, а також соціально-економічної безпеки країни. Звідси, згідно з метою даного дослідження, систему показників конкурентоспроможності системи вищої освіти доцільно представити наступним чином (рис. 2).

Вибір показників, представлених на рис. 2, зумовлений наступним. По-перше, показники мають у більшій мірі відображати конкретні результати функціонування системи вищої освіти, а не умови до реалізації економічних функцій системи. Найчастіше в науковій літературі пропонують використовувати показники, які характеризують положення окремих ВНЗ на світовому ринку праці (прикладом цього є відомі рейтингові системи), а також ті, що націлені на оцінювання рівня «популярності» того чи іншого вищого навчального закладу. На мій погляд, такий підхід не дозволяє отримати об'єктивну оцінку того, наскільки результативно функціонує система вищої освіти в цілому: чи виступає вона в ролі рушійної сили формування та розвитку економіки знань та, відповідно, забезпечення соціально-економічної безпеки держави.

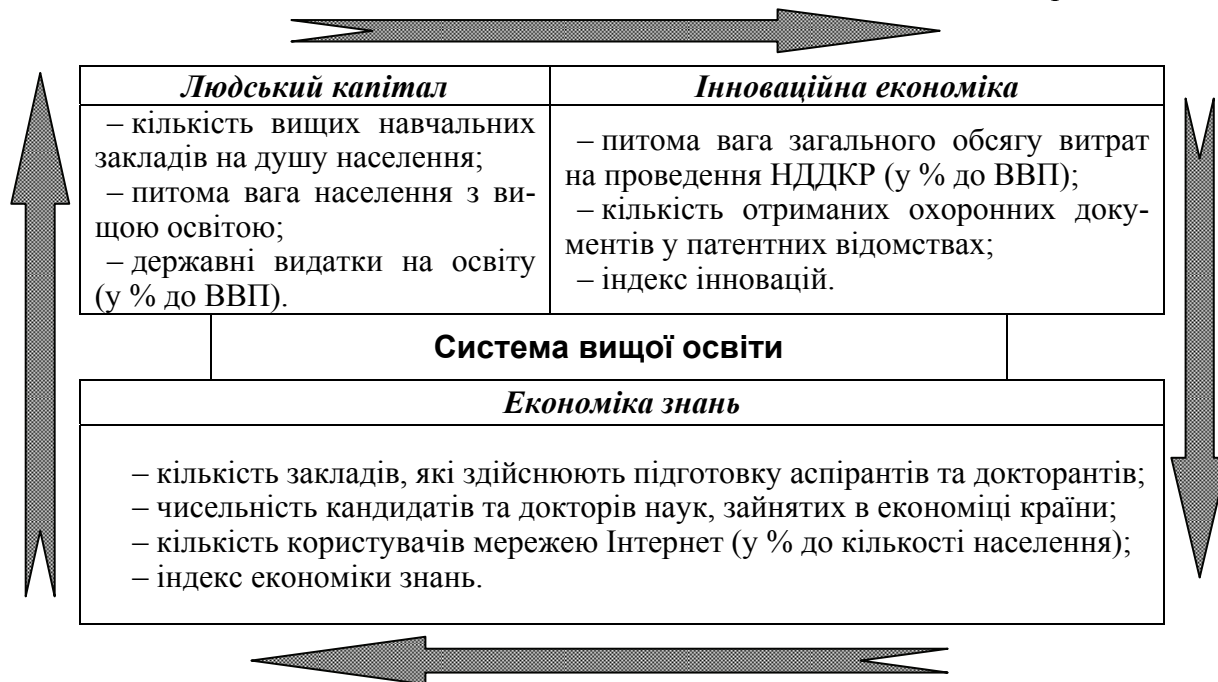

Рис. 2. Показники конкурентоспроможності національної системи вищої освіти.

По-друге, у наведеному переліку показників, які є згрупованими у відповідні блоки, що характеризують рівень розвитку людського капіталу, ступінь розвиненості інноваційної економіки та економіки знань, також присутні показники, які стосуються умов розвитку цих складових. Але вони охоплюють тільки фінансову підтримку держави стосовно розвитку людського капіталу, підтримці розвитку освітньої та наукової сфери в країні тощо. Включення цих показників має на меті узагальнити цілу низку показників (наприклад, рівень матеріально-технічного оснащення), які безпосередньо пов'язані з фінансуванням освіти і науки з боку держави. Треба також додати, що важливим моментом є оцінювання фінансової підтримки освіти саме з боку держави. Відомо, що сьогодні як вітчизняні, так і західні ВНЗ залучають кошти від фізичних осіб у вигляді оплати за навчання, тим самим отримуючи додаткові джерела для фінансування власних потреб. Проте фізичні особи фінансують таким чином систему вищої освіти, керуючись власними інтересами і потребами, які не завжди співпадають з державними інтересами і потребами. Прикладом цього слугує той факт, що, незважаючи на всі попередження щодо перевипуску спеціалістів у галузі економіки та юридичних наук, зазначені напрями підготовки все ще залишаються популярними серед абітурієнтів та їх батьків. Таким чином, з'ясування активності держави у забезпеченні системи вищої освіти достатніми ресурсами для її розвитку має переважне значення при оцінюванні конкурентоспроможності системи вищої освіти в цілому.

По-третє, у блок «інноваційна економіка» було включено такий синтетичний показник, як індекс інновацій, який складається з 80 різних змінних і детально характеризує інноваційний розвиток країни [3]. Включення цього показника до складу показників конкурентоспроможності системи вищої освіти пояснюється тим, що даний індекс ураховує реальні досягнуті результати здійснення інноваційних процесів у країні.

По-четверте, окремо слід розглянути блок «економіка знань», до якого включено кількість наукових закладів, які здійснюють підготовку аспірантів та докторантів, чисельність науковців, що працюють в економіці, кількість користувачів мережею Інтернет в країні, а також індекс економіки знань, який характеризує рівень розвитку економіки, заснованої на знаннях. Включення цих показників пояснюється тим, що комплексна оцінка рівня розвитку економіки знань містить три основні компоненти: інноваційну складову, освітню та складову інформаційно-комунікаційних технологій [2]. Безумовно, кожна із зазначених складових, у свою чергу, містить низку показників. Але для досягнення мети даного дослідження було відібрано саме такі показники, які безпосередньо пов'язані з діяльністю сфери освіти, її впливу на формування та розвиток економіки знань, а також показник, який вказує місце країни в глобальному рейтингу за ступенем розвитку економіки знань.

Що ж до методу оцінювання конкурентоспроможності національних освітніх систем, то О. Красовська пропонує використовувати кваліметричну модель, яка має такий вигляд [5]:

$$f(K_j) = \sum(X_i \times k_i) \times IPЛП \rightarrow max$$

де $f(K_j)$ – функція міжнародної конкурентоспроможності національної системи вищої освіти країни j ; X_i – складовий показник міжнародної конкурентоспроможності національної системи вищої освіти країни j , $i=1,2,\dots,8$; k_i – коефіцієнт вагомості складового показника міжнародної конкурентоспроможності системи вищої освіти країни j , $i=1,2,\dots,8$; $IPЛП$ – індекс розвитку людського потенціалу.

На мою думку, запропонований підхід до оцінювання конкурентоспроможності світових освітніх систем є досить зручним для використання внаслідок його простоти. Але, водночас, такий інтегральний показник ґрунтується на суб'єктивних судженнях експертів щодо значущості кожної із складових, які впливають на конкурентоспроможність системи вищої освіти.

Для того щоб максимально знизити суб'єктивне судження експертів, необхідно отримати інтегральний показник конкурентоспроможності системи вищої освіти на основі використання методу таксономії [7]. Його широке використання в практиці пояснюється насамперед простотою та зручністю використання, можливістю зіставлення кількісних і якісних характеристик різних об'єктів у просторі. Отже, загальну процедуру оцінювання конкурентоспроможності систем вищої освіти доцільно представити стандартним чином (рис. 3).

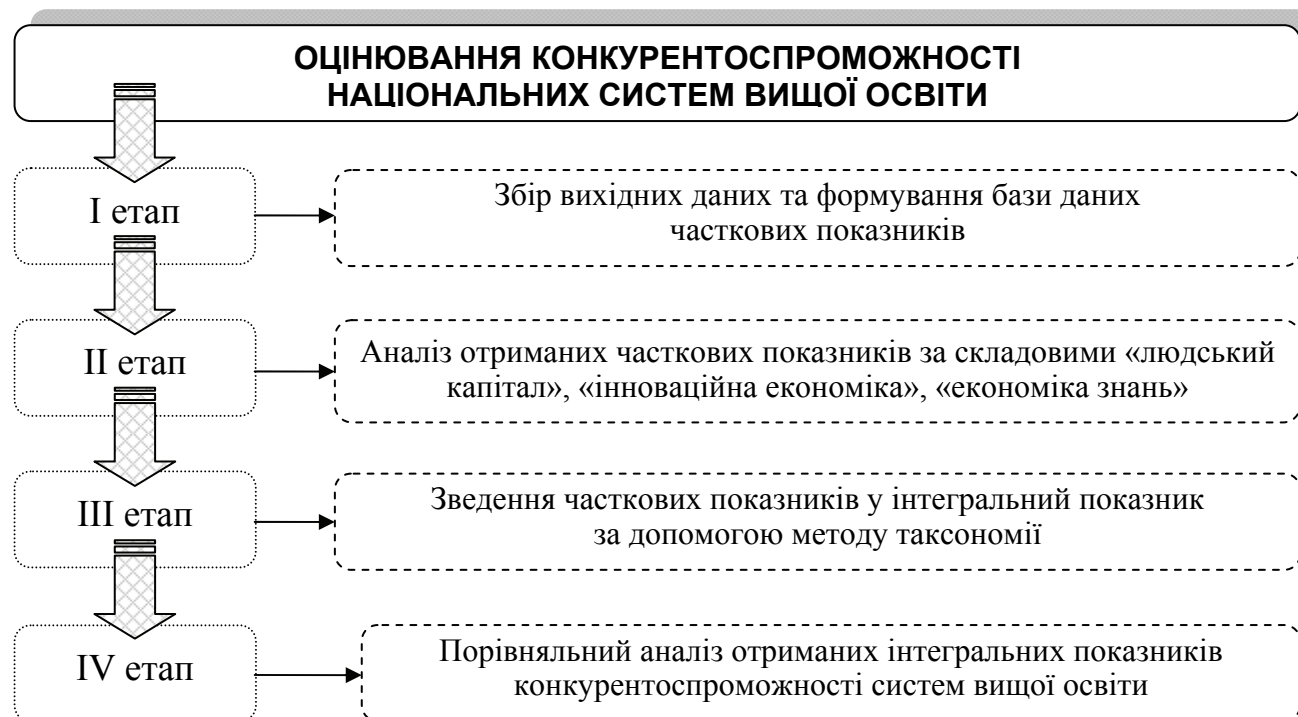

Рис. 3. Загальна схема процедури оцінювання конкурентоспроможності національних систем вищої освіти [7].

Отже, виконавши поетапно процедуру розрахунку інтегрального показника рівня конкурентоспроможності системи вищої освіти, було отримано результати, наведені на рис. 4.

Виходячи з наведених на рис. 4 значень інтегрального показника конкурентоспроможності системи вищої освіти, можна побачити, що дану сукупність країн доцільно поділити на три групи: з високим, середнім і низьким рівнем конкурентоспроможності. До першої групи належать системи вищої освіти таких країн, як США (інтегральний показник конкурентоспроможності становить 0,62), Японія (інтегральний показник конкурентоспроможності – 0,58) і Південна Корея (інтегральний показник конкурентоспроможності – 0,51) [8]. Ці країни є безумовними лідерами в багатьох сферах світової економіки, зокрема в галузі високих технологій, енергозбереження, створення інноваційних продуктів та надання високоякісних послуг. Таке лідерство забезпечується насамперед високим рівнем якості вищої освіти, її кооперацією з бізнесом, реальним сектором економіки.

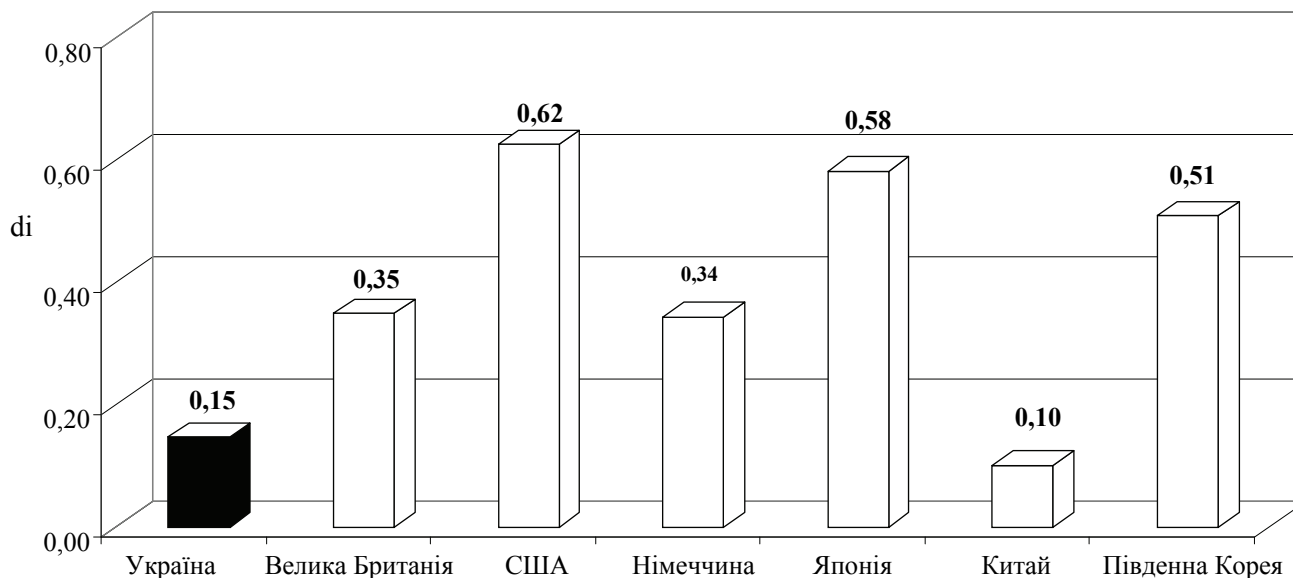

Рис. 4. Інтегральний показник рівня конкурентоспроможності систем вищої освіти в окремих країнах світу.

До другої групи з більш низьким рівнем інтегрального показника конкурентоспроможності системи вищої освіти увійшли Велика Британія і Німеччина (значення інтегрального показника складає відповідно 0,35 та 0,34). Ці країни також демонструють високий рівень соціально-економічного розвитку, є потужними фінансовими й виробничими центрами ЄС. Що стосується третьої групи з досить невеликим значенням інтегрального показника конкурентоспроможності системи вищої освіти, то до її складу потрапили Україна (рівень інтегрального показника склав 0,15) і Китай зі значенням даного показника 0,1 [8].

Щодо питання обґрунтування шкали, за якою були поділені досліджувані країни, то в даному випадку чітко простежується існування трьох груп, які розрізняються між собою за рівнем інтегрального показника, який майже вдвічі є меншим при порівнянні кожної наступної групи з попередньою, починаючи з групи з найвищим рівнем показника. Це дозволяє використовувати терміни «високий», «середній» та «низький рівень» конкурентоспроможності системи вищої освіти в межах виділеної сукупності країн.

Аналізуючи значення окремих показників, які увійшли до складу інтегрального показника, та порівнюючи їх з українськими, доцільно відмітити наступне. Отже, за блоком «Людський капітал» необхідно відмітити, що Україна практично не відстає від зазначених лідерів. Так, за кількістю населення, яке має вищу освіту, Україна знаходиться серед провідних економік світу [4]. За статистичними даними, Україна посідає четверте місце у світі за даним показником, трохи відстаючи від США, Японії і Південної Кореї. Що стосується кількості вищих навчальних закладів на 1000 осіб населення, то в даному випадку Україна набагато випереджає всі країни досліджуваної сукупності. Так, якщо у США цей показник становить 13,37, Японії – 5,86, Південній Кореї – 8,67, то в Україні цей показник сягає аж 18,14 [9]. Що стосується іншої групи країн, до якої потрапили Велика Британія й Німеччина, то кількість ВНЗ в Україні перевищує цей показник у Німеччині майже в 4 рази, а у Великій Британії – 5,4 разу. Цей факт підтверджує давню тезу про те, що, незважаючи на величезну кількість

вищих навчальних закладів в Україні, якість освіти залишається низькою, а тому конкурентоспроможність вітчизняної системи вищої освіти також залишається на недостатньому рівні. Очевидним є також той факт, що існуючу систему вищої освіти необхідно терміново реформувати, проводячи зважену політику щодо закриття ВНЗ, приведення їх кількості до реальних потреб соціально-економічної системи. Щороку держава витрачає з держбюджету величезні кошти на підтримку вищих навчальних закладів, головним завданням яких є утримання на ринку освітніх послуг з метою забезпечення професорсько-викладацького складу роботою. Така політика тільки ускладнює існуючу ситуацію, оскільки проблема підвищення конкурентоспроможності вищої освіти відкладається на невизначений термін, що, у свою чергу, призводить до загострення соціально-економічної ситуації загалом.

Найбільшу кількість фінансових засобів на вищу освіту витрачають у Південній Кореї – майже 23% ВВП, на другому місці перебуває Японія із 14% ВВП. Найменший відсоток від ВВП на фінансування вищої освіти витрачає Китай – 1,9. Україна фінансує власну систему вищої освіти на досить високому рівні, якщо не враховувати абсолютних значень, – 7% ВВП. Але оскільки державний бюджет України порівняно з Німеччиною є меншим у 3,6 разу, то, відповідно, 7% від ВВП України на вищу освіту є значно меншими, ніж 4,6% ВВП у Німеччині [10]. Саме тому ці ресурси мають бути використані більш ефективно для підвищення конкурентоспроможності системи вищої освіти в Україні, а не на збереження окремих ВНЗ, фінансування підготовки великої кількості спеціалістів, в яких немає попиту на ринку праці.

За блоком показників «Інноваційна економіка» слід відзначити, що обсяги державного фінансування НДДКР в Україні є мізерними (0,75% ВВП), тоді як Японія витрачає на ці цілі 2,9 % ВВП, Південна Корея і Німеччина – 2,8%, США – 2,7%, Китай – 2,6%, а Велика Британія – 2,4% [10]. Ураховуючи той факт, що сукупний державний бюджет України є значно меншим, ніж в досліджуваних країнах, можна констатувати повну незацікавленість держави у підтримці науково-дослідних робіт. Відповідно, країна має найменшу кількість охоронних документів, отриманих у патентних відомствах, – лише 8552. Цей показник у 61,5 разу менше, ніж у Китаї; у 58,8 разу – ніж у США; у 40,1 разу – ніж у Японії; у 20,9 разу – ніж у Південній Кореї; у 6,9 разу – ніж у Німеччині; у 2,6 разу – ніж у Великій Британії. За індексом інновацій Україна також посідає найнижче місце серед досліджуваних країн, оскільки цей показник становить 36,1 (у Великій Британії – 61,2; США – 57,7; Німеччині – 56,2; Пд. Кореї – 53,9; Японії – 51,7, Китаї – 45,4 [8]).

Зауважимо, що чим вищим є цей показник, тим ефективнішими є інвестиції в людський капітал. А це – підвищення рівня знань у суспільстві, а отже, удосконалення технологій, створення нових видів високотехнологічних продуктів, сприяння розвитку творчості. Той факт, що Україна у досліджуваній сукупності країн перебуває на останньому місці, свідчить, що існуючі тенденції щодо розвитку людського капіталу країни є загрозливими, оскільки не відбувається відтворення і розвиток головного джерела інновацій – людського капіталу. Одним з чинників, що впливає негативно на цей процес, є низька якість освіти, яка неконкурентоспроможна в сучасному світі.

За наступним блоком показників «Економіка знань» Україна є однією з лідируючих країн за показником кількості закладів, які здійснюють підготовку аспірантів. Цей показник становить 512 одиниць [9], тоді як у Китаї кількість таких закладів становить 736 одиниць; США – 430, Японії – 350, Німеччині – 140, Великій Британії – 100, Пд. Кореї – 40 [10]. Таким чином, в Україні є можливості щодо підготовки наукових кадрів, які мають брати активну участь у формуванні економіки знань. Але якщо проаналізувати наступний показник даного блоку «Чисельність кандидатів та докторів наук, зайнятих в економіці країни, осіб на 1000 зайнятих в економіці», то в Україні він становить лише 5 осіб [9], тоді як в Японії – 11, США – 9,7, Пд. Кореї – 9,5, Великій Британії – 8, Німеччині – 7,5, і лише в Китаї – 2,1 особи [10]. Це свідчить, що, незважаючи на наявність величезної кількості закладів щодо підготовки наукових кадрів, підготовлені висококваліфіковані спеціалісти залишаються або в межах вищих навчальних закладів, здійснюючи педагогічну і наукову діяльність в рамках саме освітньої галузі, або займають керівні посади в галузі державного управління. Таким чином, зв'язок з наукою та реальним сектором економіки є досить слабкий.

Не менш важливим є показник кількості користувачів мережі Інтернет для оцінки ступеня сформованості економіки знань. Він відображає можливість доступу населення країни до ін-

формаційних ресурсів, швидкої передачі знань. В Україні цей показник є найменшим: 11,2% населення має доступ до світової мережі Інтернет [9], тоді як у Великій Британії він становить 85%, Пд. Кореї – 83,7%; Німеччині – 83%, Японії – 79,5%, США – 78,1%, і навіть у Китаї – 40,1% [10]. Такий низький рівень можливості доступу до сучасних знань, інформації, на основі якої генеруються нові знання, є серйозною перешкодою до оновлення знань, підвищення кваліфікації фахівців, упровадження концепції «освіта впродовж життя». Без сучасних технологій розвитку людського капіталу сьогодні неможливо здійснювати якісну підготовку кваліфікованих кадрів для існуючої і майбутньої соціально-економічної системи.

Цілком логічно, що за індексом економіки знань серед досліджуваної сукупності Україна посідає передостаннє місце: зазначений індекс становить 5,73 [9], у Китаї – 4,37. Водночас у Німеччині він становить 8,9, США – 8,77, Великій Британії – 8,76, Японії – 8,28, Пд. Кореї – 7,97 [10].

Висновки та перспективи. Українська система вищої освіти перебуває в досить складній ситуації: з одного боку, існує величезна кількість вищих навчальних закладів, а з іншого – якісна складова такої підготовки, втілена у конкретні соціально-економічні досягнення, виявляється вкрай низькою. Сформована фіктивна частина людського капіталу призводить до падіння конкурентоспроможності вітчизняної системи вищої освіти, яка не тільки не сприяє формуванню і розвитку економіки знань, а й загрожує соціально-економічній безпеці держави. Для вирішення вищеозначеної проблеми необхідно отримати об'єктивну оцінку конкурентоспроможності національної системи освіти з урахуванням ступеня реалізації економічної функції освіти, що дозволить розробити відповідний механізм реформування системи вищої освіти, а також забезпечити соціально-економічну безпеку країни.

Література

1. Грішнова О. А. Освіта як чинник людського розвитку і економічного зростання України / О.А. Грішнова // Демографія та соціальна економіка. – 2004. – №1–2. – С. 93–101.
2. Иванов Ю. Б. Оценка уровня развития экономики знаний в регионах Украины / Ю. Б. Иванов, В. Ф. Тищенко // Проблемы экономики. – 2012. – №3. С. 81–90.
3. Исследование INSEAD: глобальный индекс инноваций 2012 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/global-innovation-index/info>
4. Карпенко М. М. Высшее образование: линии развития / М. М. Карпенко, В. В. Грачев // Знание. Понимание. Умение. – 2006. – №4. – С. 43–50.
5. Красовська О. Ю. Розвиток світового ринку вищої освіти: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / О. Ю. Красовська ; Дніпропетровський ун-т економіки та права. – Д., 2010. – 23 с.
6. Куклін О.В. Економічні аспекти вищої освіти : монографія / О. Куклін ; Ін-т вищої освіти АПН України. – К. : Знання України, 2008. – 331 с.
7. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: Методы таксономии и факторного анализа / В. Плюта; пер. с пол. В. В. Иванова; науч. ред. В. М. Жуковской. – М.: Статистика, 1980. – 151 с.
8. Пономаренко В. С., Малярець Л. М. Аналіз даних у дослідженнях соціально-економічних систем: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2009. – 432 с.
9. Сисоева С. О. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С. О. Сисоева, Н. Г. Батченко / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський університет ім. Б. Грінченка; Національний університет біоресурсів і природокористування України – К.: ВД ЕКМО, 2011. – 368 с.
10. Funding of Education in Europe 2000-2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/147EN.pdf

Стаття надійшла до редакції 20.03.2014 р.